

Stan van Houcke Vredesjournalist van het jaar 2003

‘Ik wil een chroniqueur van mijn tijd zijn’

Stan van Houcke, programmamaker VPRO-radio en medewerker van de Humanist, is bekroond met de Vredesprijs voor de Journalistiek, ingesteld door het Humanistisch Vredesberaad. Een nadere kennismaking met het ‘enfant terrible’ van de pers in polderland.

Boudewijn Chorus

Stan van Houcke ken ik uit de tijd dat hij werkte voor *Stad Radio Amsterdam*, de in de jaren ‘70-’80 zeer goed draaiende lokale omroep onder leiding van Leo Jacobs. Van Houcke maakte reportages met een scherp instinct voor nieuws en dat was in die roerige jaren van kraken en kroning in de hoofdstad in ruime mate voorhanden. Eind jaren ‘70 nam Van Houcke het initiatief voor een journalistenforum, aan het einde van de vrijdagmiddag live uitgezonden vanuit café de Engelbewaarder aan de Kloveniers-burgwal. Daar werd het nieuws besproken en becommentarieerd door mensen als Hans Knoop, Wim Klinkenberg, Geert Mak en Hans Dulfer. Ik mocht er ook aan meedoen, want ik schreef voor het reclasseringstijdschrift KRI, dat enige furore had gemaakt met primeurs over misstanden in politiecellen, bedenkelijk onderzoek op gevangenen door criminoloog Wouter Buikhuizen, chemische castratie van zedendelinquenten en nog zo het een en ander. In het forum zorgde Van Houcke als voorzitter en gangmaker

niet alleen voor prikkelende statements, maar ook voor introductie aan de stamtafel van allerlei mensen die in het nieuws stonden.

Mythe: een oproerkraaiër

Zulke programma’s bedacht en maakte Stan van Houcke toen, en ze waren succesvol, getuige de frequente ophef erover in de krant van zaterdag. Toen de lont in het kruitvat was

‘Progressief denken is niet meer voldoende voor een humanist.’

geslagen en *Stad Radio* rechtstreeks verslag deed van de rellen in de Vondelstraat verscheen in *het Parool*, dat zich stevig beconcurrerde voelde, een zuur stuk waarin beweerd werd dat Van Houcke krakers uit het hele land had opgeroepen naar Amsterdam te komen om deel te nemen aan ‘het verzet’. Dat was gelogen, en de krant moest rectificeren. Maar de mythe van partijdige oproerkraaiër was

geschapen en die is sindsdien in stand gebleven. Als ik hem er nu, ruim twee decennia later, nog eens naar vraag, plaatst hij het incident in zijn huidige visie op het journalistieke metier.

Van Houcke: ‘De rectificatie in *het Parool* heb ik destijds afgedwongen met dreiging van een kort geding. De *Parool*journalist die de beschuldiging had geschreven verdedigde zich met de opmerking dat hij een bejaarde dame uit Amsterdam-Zuid aan de telefoon had gehad, die naar de uitzending had geluisterd, en die mevrouw! Maar ja, de rectificatie was een blokje van drie bij drie centimeter midden op een pagina, het onheil was al geschied. Je kunt je afvragen wat zo’n journalist beweegt om zoiets te schrijven. Ik ben er intussen van overtuigd dat het te maken heeft met een proces van conformisme. Milan Kundera schreef het al: de media geven altijd een verschaald wereldbeeld. Zij bepalen wie belangrijk is en wie niet, wie de waarheid spreekt en wie niet, zij bepalen welke woorden

gebruikt worden.

Een actueel voorbeeld. Journalisten hoor je van uur tot uur zeggen dat er bezuinigd moet worden. Van wie moet dat? Van God? Van de Grote Moloch? Van een meneer bij de bank? Aan zoiets kun je zien, hoe gestandaardiseerd het wereldbeeld al is. Hoe de journalistiek meedenkt in een heel eng kader van figuren die willen bepalen hoe de wereld eruit moet zien. Dat heet objectiviteit.

Ander voorbeeld. Ik houd me intensief bezig met de Arabische wereld. Een tijdbom, die bij ongewijzigd beleid gaat ontploffen. Driehonderd miljoen Arabieren heeft Europa als burens, maar wij kijken de andere kant op. In de Arabische wereld voltrekt zich een gigantische ineenstorting van de economie, er is een enorme bevolkingsexplosie, een opkomend fundamentalisme. En wat doen de rijke landen, wat doet Europa? De politiek van isolatie en importheffingen versterken. Een politiek die rampzalige gevolgen kan krijgen. Je zou dus denken, dat de journalistiek daar bovenop zit. Weet je hoeveel Nederlandse correspondenten in de Arabische wereld zitten? Nul! Weet je hoeveel er in Israël zitten? Een stuk of tien! Dat geeft al aan hoe we met die prachtige vrijheid van meningsuiting van ons omgaan.'

Het wereldperspectief

Als je met Stan van Houcke praat, zit je binnen de minuut niet langer aan de leestafel van een rustig café aan de Nieuwmarkt, maar midden in de wereld. 'Mensen vinden mij radicaal, maar ik vind mijzelf een buitengewoon traditioneel iemand. Ik ben namelijk van mening, dat iedereen het recht heeft op een dak boven zijn hoofd, gezondheidszorg, scholing en bescherming tegen misdaad, de basis

van de civil society die ik als hoogste goed koester. Maar als je dat doet, moet je het ook in perspectief kunnen zetten en berichten over de schrijnende armoede en onderdrukking elders in de wereld. Dan zie je, dat iets wat in Zuid-China, in India of nog dichterbij, in de Arabische wereld gebeurt oneindig veel belangrijker is dan de zoveelste opportunistische oprisping van J.P.Balkenende in Den Haag. De gevolgen van de ontwikkelingen buiten dit polderland zullen ook voor Nederland oneindig veel

groter zijn, maar er wordt nauwelijks aandacht aan besteed. En als er over wordt gerept, dan is dat van een oppervlakkigheid waar we ons voor zouden moeten schamen.

Dat komt omdat ze er niet zitten. De doorsnee journalist reist 'even' naar een 'ver land', probeert zo snel mogelijk een van de leiders van het land te spreken te krijgen en zodra hij daar in geslaagd is, slaat hij zich op de borst en vindt dat de zaak geklaard is. Moebarak geïnterviewd! Oppervlakkige vragen gesteld - want ja weet die journalist veel wat er speelt - en

tevreden met onzinwoorden. Islamitische leider tegen fundamentalisme! Ja, dat haalt je de koekoek. Een zetbaas die daar zit dankzij het westen. Maar dat op veel plaatsen fundamentalisten de enigen zijn die basisbehoeften als scholing en gezondheidszorg aan het organiseren zijn, dat weet de uitverkoren interviewer niet.'

Van Houcke pakt het anders aan. Hij reist veel, lang en regelmatig, bouwt zorgvuldig contacten op. In Arabische landen, in de Verenigde Staten, in

Israël. Hij zorgt dat hij met allerlei mensen uit de bevolking in contact komt, reist daarom met openbaar vervoer. 'Ik spreek met boeren, met fabrieksarbeiders, met intellectuelen. Ik slaap bij mensen thuis, desnoods op de vloer. Ik wil weten hoe zij leven en horen wat hen bezighoudt.'

Humanisten en Amnesty

Van Houcke is net terug van een reis door de Verenigde Staten. Hij heeft daar onder andere met Danny Schechter gesproken, een intellectueel in New York die beschouwd wordt

als de best ingevoerde deskundige op het terrein van de massamedia in de Verenigde Staten. Zijn boek 'The Corporate Media' documenteert hoe de Amerikaanse media in handen van een klein aantal megaconcerns komen, een machtsconcentratie die zijn weerga in de geschiedenis van de media niet kent. Een van de gevolgen is, dat kritische mensen, zoals Schechter zelf, of Noam Chomsky, de historicus Howard Zinn en andere intellectuelen stelselmatig genegeerd worden in de pers. De mooie vrijheid van meningsuiting wordt zo gemanipuleerd door een kleine groep mensen, die gedreven wordt door politieke en economische belangen.

Vrijheid van meningsuiting, een grondrecht dat ook in humanistische kringen met verve wordt verdedigd. Volgens Van Houcke echter al te dikwijls volkomen vrijblijvend. Om dat te illustreren trekt hij een parallel tussen de actuele positie van het humanisme en een internationale organisatie als Amnesty International. Amnesty worstelt sinds de veranderingen op het wereldtoneel na de val van de Berlijnse muur met de eigen identiteit. Het gaat om mensenrechten. Die werden voorheen vooral gezien als vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst. Dat sloot prima aan bij het vijanddenken: in de communistische wereld ontbeerden de mensen die rechten immers. Maar nu is de vraag of mensenrechten niet ruimer moeten worden begrepen. Gaat het niet ook om een dak boven je hoofd, een basisinkomen, goede scholing, toegang tot gezondheidszorg? Het heeft te maken met een fatsoenlijke manier van globaliseren, met een rechtvaardige verdeling van rijkdommen. Dat inzien en onderschrijven betekent dat je ervoor pleit

dat de rijke landen een deel van hun rijkdom zullen moeten inleveren. Of er bij een dergelijke insteek nog zoveel goedgevigheid zal overblijven als tot nu het geval is, is nog even afwachten. Het betekent natuurlijk nogal wat voor het mandaat en voor de taak die de organisatie zich stelt. Amnesty zit nog steeds in het ombouwproces, en Van Houcke denkt dat de humanisten in een vergelijkbare fase zitten: 'De mensenrechten vormen de spil. We moeten de economische factoren erbij betrekken en de verdeling tussen arm en rijk. Lekker progressief, liberaal en vrijzinnig denken is niet meer voldoende voor een humanist.'

Stan van Houcke zegt dat hij blij is

'Ik wil weten hoe mensen leven en horen wat hen bezighoudt.'

met de prijs van het Humanistisch Vredesberaad, omdat hij juist in die kringen voorstanders treft van zo'n bredere inhoud voor het humanisme. Over andere humanisten is Van Houcke minder te spreken. Van Paul Cliteur bijvoorbeeld, hoogleraar rechtsfilosofie en onder meer ook columnist in *de Humanist*, moet Van Houcke niets hebben. 'Zijn verhalen over de vrijheid om te zeggen wat je wilt, zijn islamkritiek, zijn principiële atheïsme, sorry hoor maar dat zijn toch allemaal achterhoedeschermutselingen. Daar gaat het misschien bij de VVD over, met nog zo'n fijne humanist als Zalm als voorman. De VVD, laat ik het maar duidelijk zeggen, is een partij die puur gebaseerd is op eigenbelang, vooral economisch begrepen. Oftewel: zorgen dat de rijken rijker worden. Hoe kan je als

humanist van zo'n partij deel uitmaken? En nog zo iets: Cliteur wil het taboe op de doodstraf doorbreken. Hofland zei me ooit dat mensen die de doodstraf terugwillen gewoon niet deugen. Ik sluit me daar volledig bij aan.'

Ruïnerend poldermodel

Van Houcke ergert zich mateloos aan het nationale poldermodel. 'In Italië zou het gewoon corruptie heten, hier noemen we het het poldermodel. Of het nu bouwfraude is, een complete wijk in Enschede die wordt opgeblazen, een meneer in Volendam die alle regels aan zijn laars lapt en jarenlang bestuurlijk en ambtelijk wordt gedekt, het kan allemaal maar in polderland en niemand wordt werkelijk ter verantwoording geroepen. Soms worden wel mensen gedagvaard, maar veroordeeld worden ze uiteindelijk zelden of nooit. Er wordt in dit land een gigantisch dure spoorlijn aangelegd, die ook almaar duurder wordt en iedereen weet allang dat die spoorlijn zich in de verste verte nooit zal terugverdienen, maar denk je dat er iemand voor ter verantwoording wordt geroepen? Welnee. Poldermodel. Lees: corruptie.'

Maar er is toch wetgeving gekomen

om klokkenluiders te beschermen? De bouwfraude is toch keurig in kaart gebracht en er worden toch her en der integriteitsfunctionarissen aangesteld? Van Houcke: 'Boudewijn, voordat je helemaal in de war raakt: details. Zie de NS, die geprivatiseerd moest worden. Amerikaans model. Je geeft de boel in handen van het bedrijfsleven, die kunnen tenminste organiseren. Organiseren? Ja, zolang dat er geld mee verdiend kan worden. Gevolg: de treinen rijden niet meer op tijd, we rijden met afgedankt materieel uit België en Duitsland, lokettisten worden vervangen door automaten en de prijs van de kaartjes gaat omhoog. Fijn, goed geprivatiseerd, het bedrijfsleven is fantastisch. Ja, maar we hebben nu toch die dametjes en meneertjes op het perron met mooie rooie petten en het woord SERVICE daarop? Zeker. Maar dat zijn cosmetische veranderingen. De zaak is uitgekleed, maar we doen net of de service wordt verbeterd.

De bouwfraude gaat voort, alles en iedereen moet wijken voor de Betuwelijn en het wachten is op de volgende wijk die plotseling de lucht in vliegt of in een giftige damp wordt gezet. Op dezelfde manier komen we er op een kwade dag achter dat er in Hilversum geen onafhankelijke nieuws-programma's meer worden gemaakt. Dat het allemaal plug- en sponsorwerk is wat uit de ether komt, schijnbaar in toonaarden en varianten, maar in wezen een eenheidsworst.'

Rechtvaardigheid

Hoe komt het dat Van Houcke een 'andere' journalist is? Zelf oppert hij allereerst dat het door zijn moeder komt. Zij was de dochter van een kolonmijndirecteur in Schotland.

'Mijn moeder vertelde me dat in de jaren '30 op zaterdagavond werkelozen met de pet in de hand aan de achterdeur kwamen smeken om werk. Dat vond zij zo vreselijk, zo mensonterend. Haar verhalen over uitbuiting en menswaardigheid maakten grote indruk op me.'

Ook het lot van Van Houcke's vader moet een rol hebben gespeeld. Die werkte op een koopvaardijchip toen de oorlog uitbrak. Hij meldde zich bij de marine en heeft de vijf lange oorlogsjaren bij de Nederlandse marine op een duikboot gediend. Hij kwam 'zwaar gedecoreerd' behouden thuis, maar werd in Nederland, als zovele oudgedienden, zonder pardon afgedankt. Hij kon gaan helpen bij de aanleg van rioleringen, studeerde in de avonduren bij en werd leraar telegrafie en radartechniek. Zoals Van

'Hoe kun je als humanist van een partij als de VVD deel uitmaken?'

Houcke het verwoordt: 'Mijn vader kreeg een schop in zijn handen geduwd, terwijl een halve of hele collaborateur als Jan de Quay binnen de kortste keren op het pluche van de regeringszetels zat.' In die naoorlogse jaren werd Stan geboren en het gevoel voor rechtvaardigheid zal hem zo in het ouderlijk nest met de paplepel zijn ingegoten.

Na de middelbare school ging hij geschiedenis studeren, maar dat werd hem al gauw te saai. Hij solliciteerde bij het internationale persbureau Associated Press in Amsterdam, werd aangenomen en leerde er het vak van verslaggever. Na een paar jaar verkaste hij naar de *Nieuwe Revu*, dat in die jaren onder Ton van

Dijk met succes een sandwichformule van nieuws en ontspanning introduceerde. In 1975 moest Van Dijk plaats maken voor een 'nieuwe' garde, die seks en societygossip interessanter vond, en vertrok ook Van Houcke, nu naar *Stad Radio Amsterdam*. Halverwege de jaren '80 werd het bolwerk van de lokale omroep gesloopt en ging Van Houcke werken bij de VPRO, als programmamaker voor Radio 747. Dat doet hij nog altijd met veel genoeg. Een vervelend detail dus, dat het poldermodel ook daar zijn lange armen thans naar uitstrekt. Want met de jongste plannen voor bezuiniging op de publieke omroep dreigen juist de programma's die verder kijken dan de Nederlandse navel te worden weggesaeneerd.

Van Houcke is er zich van bewust, dat hij voor een relatief kleine groep mensen werkt. Maar dat kan hem niet deren. 'Ik wil een chroniqueur van mijn tijd zijn. Niet met de gedachte: hiermee verander ik de wereld. Wel met het gevoel, dat het moet gebeuren. Ik wil dat bovendien alleen in vrijheid doen. Zou ik voor bladen als *Vrij Nederland* of *Elsevier* werken, dan moet ik voldoen aan allerlei verborgen agenda's. Dan moet je jezelf doorlopend verkopen. Dat kan ik niet en dat wil ik ook niet. Jij hebt me gevraagd voor *de Humanist*, vijftien jaar geleden hebben Ronald van den Boogaard en Peter Flik mij voor de VPRO gevraagd. Ik behoor per definitie bij de 'marginaliteit' en ik heb daar vrede mee. De kwaliteitskranten openen met landelijke onderwerpen, terwijl de wereld in brand staat. Hoe meer wij globaliseren, des te provincialer worden onze media. Ik geloof niet dat ik bij zulke media zou kunnen gedijen. Ik zou het niet willen.'